

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
SZERKESZTI BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 firt 20 kr.) Egyes szám ára: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Dr. Martineau Jakab.

1805. ápril 21. — 1900. jan. 11.

Dr. Martineau a londoni Manchester College, unitárius theologiai akadémia, ny. igazgatója elhunyt Londonban január 11-én. Egy 65 évig folytonosan termelő mérhetlen mély elme, egy páratlan hitszónok és egyházi író, egy bámulatosan vonzó és hatni tudó tanár, a XIX. századnak egyik vezér szelleme, az emberi kor legvégső határánál csöndesen elaludott a földi életre nézve. Minden tervét megvalósítva, minden munkáját bevégezve látta, dicsőséggel és megelégedéssel. Minden, valamit gondolt és tett, magasztos volt, olyan, minőt csak kiválóan nagy szellemek tudnak teremteni. Három nagy munkája: az erkölesről, a vallásról és evangeliumokról, szellemi forradalmat idézett elé a megjelenéskor és a philosophiai irodalomnak mindig elsőrendű termékei maradnak. Kritikai essay-i négy kötetben hirdetik rend-

kivül széleskörű ismereteit és legyőzhetlen kritikai erejét. Egyházi beszédei a legegészségesebb vallásbölcseletet a legmagasabb költői szárnyalással eléadva bájosokká teszik. Költői ereje gyönyörű hymnusaiban és imáiban érvényesült.

Még ifju ember és kezdő lelkész volt, midőn két lelkész társával együtt 1839-ben, nagyszabású vitatkozást rendezett az Anglikán egyház 13 papjával, kik az unitárius vallást megtámadták. Martineau 5 essayt irt ellenök. Ezekre irta a hires Dr. Channing Ellery Vilmos: „Mindenik felolvasását olvastam, s mondhatom, hogy ezek korunk legnevezetesebb megnyilatkozásai. Engemet fölemeltek és oktattak. Valóban a Martineau és Thom (unitárius lelkész) felolvasásai új reményt ébresztenek bennem az igazság ügye iránt Angliában “

Ettől az időtől kezdve Martineau mindig sarkpontja volt minden unitárius mozgalomnak. A Brit és külföldi unitárius Társulat évi közgyűlésein több ízben volt szónok. Az unitárius folyóiratokat vagy ő szerkesztette, vagy ő vezette. Egy hatalmas szellemi mozgalmat indított meg és juttatott diadalra

1840-ben kezdődött tanársága a Manchester Collegeban. Innen a keze alól került ki az a hatalmas tábor, a mely szellemét már is érvényre juttatta az ethikai és philosophiai irodalomban. Magyarországról Simén Domokos, Benczédi Gergely, Uzoni Gábor, Kovács János, Derzsi Károly, Péterfi Dénes, Boros György, Varga Dénes és Gál Miklós voltak tanítványai. A Kezresztény Magvető számos dolgozatát, Derzsi Károly imáit, adta ki. A magyarokkal mindig rokonszenvezett s főleg a keleti kérdésben teljesen fölfogta és méltányolta helyzetünket. Egyik essay-jében rendkívül szépen nyilatkozik a 48. évi eseményekről.

Dr. Brassai erősen rokonszenvezett ezen kitünő kartársával s nem egyszer mondá, hogy a philosophiában egyetért vele.

Az ilyen halál nem jelenti az élet végét, hanem az örök élet kezdetét. Mi hisszük, hogy hazánkban is el fog jöni az idő, midőn Martineau műveit széles körben fogják ismerni és méltányolni.

Az unitáriusok E. K. Tanácsa jegyzőkönyvileg megörökítette a nagy férfiú érdemeit és részvétét nyilvánította a brit és külföldi unitárius társulatnak és a családnak Londonban.

Boros György,

Lázár István XVIII. püspökünk.

Szül. 1742., püspök 1786–1811.

Egyházunk egész történetének egyik legkimagaslóbb, leg-szerencsésebb alakja. Alatta ért véget százados üldöztetésünk, alatta épül kolozsvári templomunk, kolegiumunk, kereszturi gimnásiumunk, fillérekből.

Dávid Ferencz óta XVIII. püspökünk, s egyike azon kevés püspökeinknek, kik mintegy negyed századig vezették egyházunkat. Püspökségre léptéig 218 év telt el. A tizenkét püspökből Almási G. Mihály 32, utoda Agh István 28, Beke Dániel 25 évre terjedő püspöksége után, szintén megünnepelhetne volna negyedszázados jubileumát. A filosofus század szülötte, szellemének képviselője. Toroczkón született 1742. szept. 3-án, de családja nagyajtai székely eredetű. Kolozsvárt végezte is-

koláit. Világi pályára készült, Marosvásárhelyre ment a királyi t. cancelláriára, onnan választják tanárnak s kezdődik fényes pályafutása.

Előbb akademiára küldik Bécsbe, Hollandiába, hová 1771. decz. 19-én indul s 1776-ban tér meg Belgiumból mint bölcsész-tudor. A mint tanszékét elfoglalta, feltűnően administátori talentuma, vicegeneralis nótáriusnak választották. Fizetése 100 frt, 80 véka buza, azzal a hozzáadással, hogyha nem telik, nem követelheti, nem lévén a státusnak semmi állandó fundusa.

Mint tanár jeles. Mint közjegyző jegyzőkönyveink nagy részét sajátkezüleg írja. Hogy e jegyzőkönyvek többet nem tartalmaznak, az azon szomorú idők tanuja. Templomaink elvevése még foly. Míg akademiát jár, veszik el sinfalvi, s mi nagyobbban sujtott, 1773. ápril 17-én tordai piaczi templomunkat. A kipusztítani akarás damoclesi kardja még mind függ fejünk felett. Jegyzőkönyveinket fel kellett terjeszteni.

A püspök ekkor nem csak tanár, de egyszersmint a kolegiumunk rektora. Előde Agh István egészsége már hanyatlik, helyette 1784-ben rektornak választják, s két év múlva, 1786. jun. 21-én helyébe a püspöki székre emelik. S a negyvennégy éves férfi lelke egész bátorságával a helyzet magaslatára emelkedett.

A helyzet javult, de lappangó állásunkból való kiemelkedésre a Lázár lelki erejére volt szükségünk. Majdnem egy százada, hogy hazánknak mostoha gyermekei vagyunk. Elvették collegiumunkat, kolovsvári templomunkat. Elődei, kik e gyászos századot átküzdtek, Almási Gergely Mihály, Várfalvi Pálfi Zsigmond, Szentábrahámí Lombárd Mihály törhetlenül megóvták, hogy statusunk, mint bomlott kéve, szét ne hulljon. Csekély fizetéssel mindenik egyszersmint az ekklesia első papja, a collegium tanára, rektora, a status pénztárnoka. Szentábrahámí örök emléket hagyott maga után, hogy megírta hittanunkat, a Summa universae Theologiae secundum unitarios. Az utánna következett Agh István alatt kezd felettünk derülni. József császár, mint corregens 1773-ban meglátogatta Erdélyt, Kolozsvárt: kihallgatást kért és kapott, s előadta dogmánk alapvonalait. A corregens császárrá lett, kiadta 1782. jun. 10-én türelmi patensét, s Agh Istvánnak sikerült kieszközölni, hogy a Summa universaet 1784-ben kinyomattathatta. Ez volt a javult helyzet, de a püspök még mind csak az ekklesiák s nem Status superintendense. S csak is tiszteletes, mint papjai. S javult a papság helyzete az által, hogy eddig a pap az ekklesiáknál csak egy évre választatott, s ha nem marasztották: vacantiába ment. 1778-ban azonban felsőbb decretum a marasztalási jogot eltö-

rölte, álláaa életfogytiglaninak jeleztetett. S mikor Lázárt az udvar 1786-ban megerősíti, a marasztalásra jelentkezéstől szintén felmenti, kezdődik püspökeinknek élethossziglanra szóló választatása.

A helyzet javulásához járult statusunk az a szerencsés gondolata, hogy P. Horváth Ferenczet 1778-ban egyik főgondnokunkká választotta: két férfi került egyházunk élére, kiknek lélekvilága egyik termékenyebb, mint a másik, akaratereje, s az eszközök felhasználásában nyilvánuló bölcsessége mintegy providenciális férfiakká teszi őket.

A helyzet javult, de mégis ott állunk 1778-ban, hogy Agh püspök fizetése 200 frt, Lázár tanári fizetése 150 frt, a tordai rectoré 60 frt, s mind ezt collectázásból, évről-évre kellett beszerezni, s a mi buza járult, azt a patronusok malmai szombati vámja s szekere szolgáltatta be. Első gondjuk volt állandó pénztárt teremteni, s elvitték 3638 frtig. Lázár a mint püspök lett, 1788–89-ben bejárta ekklésiáinkat, meglátogatta a nemességet, s püspöki vizitatójának eredménye 7965 frttal zárult. Mi a mai pénztártekhez képest 70–80.000 frt Ebből már lehetett kezdeni.

Legelőbb is a templom építésre gondondoltak. Nagy haladás akkor, a midőn abban a sötét században még kijavittatni sem engedték templomainkat; s mióta kolozsvári templomunkat 1716. márczius 30-án elvették, Kolozsvár torony nélküli két oratóriumában imádta egy Istenét. Egyikben a magyarok, a másikban a lengyelek. A lengyeleké, mint jegyzőkönyveink jelzik, a monostor-utczában, a magyaroké a közép-utczában, sajátlag a főtéren, mit még a harminczas években mi még jártunk. Salamon templomának nevezték, az akkor épült városház telkébe olvadt.

Mint a hagyomány reánk hagyta, nagy mérete Lázár püspök gondolata, azon nézetben, hogy az 1789-iki francia forradalom Európára átcsapott eszméi hatása vallásunkat régi fényébe helyezi vissza; mihez hozzá járult, hogy az 1791/92-iki erdélyi országgyűlés alkotmányos fellendülésétől nem kevesebbet vártak, minthogy a Leopoldi diplomában letett jogaink érvényre emelkednek. A templom alapját 1792. jul 16-án nagy ünnepélylyel tették le. Jelen volt statusunk színe java, köztük Bartha István, kit mint consiliarust, Sala Mihály, kit mint kolozsmegyei főbirót, Ágoston István, kit mint kolozsvári főbirót, illetőleg polgármestert, Sikó István, kit mint főkormányszéki titoknokot, Joó Dénes, kit mint egyházunk pénztárnokát még ismertem. Az alapkő letétele ünnepélyét Lázár püspök vezette. Rövid beszéddel kezdte, utána imát mondott. S végeztével a torony alapja külső részébe egy latin szövegű emlékiratot helyeztek el, mely üldöztetésünk egész történetét hozta. Mint az

a Ker. Magvető 1892 210—15 lapjain olvasható, s ugyancsak a torony gombjába is behelyezték, a midőn 1797-ben készen volt. S ott ragyog homlokán: In honorem solius Dei.

Már a feliratokban ott van Lázár püspök szelleme, végrehajtásában ott ragyog törhetetlen akaratereje. Ugyanis I. Lipót 1693. ápr. 9-éről elrendeli, hogy a reformátusok templomát és az unitáriusok kolegiumát adassák át a katolikusok részére. Május 14-én a reformátusok temploma helyett, az unitáriusok főtéri templomát rendeli átadandónak, azon meghagyással, hogy a rendek érette 5000 forint kárpótlást fizessenek. De nem fizettek, az unitáriusok sem adták: úgy vétette el Stanville főhadi kormányzó katonai erővel. Hét tizeden át nyomorgunk a két imaházban, a midőn 1782-ben megjelent a türelmi patens. Agh püspök azonnal kész a felfolyamodással, s József császár 1783. aug. 14-éről az 5000 frt kifizetését elrendeli. Azért még sem fizettek. Lázár püspök Sikó Istvánnal Bécsbe megy: az 5000 frt folyóvá lett. Bartha Mózes városi szenator Curátorsága mellet felépült a templom, de 16,000 frt adósság hátrahagyásával. A magyar és lengyel unitáriusok templomává lett.

Mint utolagosan Kozma József kézirati életiratából látom, kit Lázár püspök, mint akkor szabad ügyvédet szintén felvitt: 1792. febr. 14-én indultak s három hónapot, három napot voltak Bécsben.

S ez az egyesülés szintén történeti esemény számba vehető. Lengyelország az unitárius lengyeleket száműzi, egy része Kolozsvárra telepszik. Külön imádkoznak. Boguslavszi János a mult század első felében, s kinek csak Grivini nevét tudom kiolvasni, 1658-tól még lengyelül prédikálnak Jött Száknovics Izsák, ki 1748-ban verespataki iskola-tanító, már mint kolozsvári papot 1773-ban consistornak választják. S mint Jakab Eleknél olvassuk, alatta a lengyelek 1784-ben monostor-utczai oratoriumokat eladják. S mint utolsó lengyel pap halt el, mely évben templomunk alapkövét letették, 1792-ben, s a lengyel ekklésia tagjai megszűntek lengyelek lenni, s az Augusztinovicsek, Sinczkiek, Frankisok, Lászlóczkiak jó magyarokká lettek.

Kolegiumot kellene építeni. A mint P. Horváth Ferencz életiratában előadtam, kolegiumunkat, a Franciscanusok óvári zárdáját 1693-ban, a helyébe épített piaczi iskolánkat 1718-ban elvették, s ott nyomorogtunk a magyar-utczában sövény falak közt. De a kolegium építés már nem ment olyan simán. Legelső nagy fundatorunk, Zsuki László 1792. márt. 11-én meghalt, 14-én felbontották végrendeletét, mely Statusunkat fejedelmi alapítvánnyal lepte meg. P. Horváth Ferencz, mint Zsuki sógora, igényt támaszt. A főgondnok és püspök szembe jut. A

főgondnok közgyűléseinkről elmarad, másik gondnokunk Toroczkai Mihály elnököl: a főgondnok a marosvásárhelyi urak jegyzőkönyvei útján érintkezik. Egyezkednek. A főgondnok Zsukot átveszi, de a 12,591 frt, a felkelhetők becsárának kamatját nem fizeti, talán azért, mert Zsuki ezt a püspök fizetése javítására hagyta, e pedig támadja. Támadja pedig azért, mert a főgondnok 1793-ba a végrendelet compositiói elfogadása iránt nyilatkozott: jegyzőkönyveink még 1795 márczius 28-áról is sürgetik. A vége csak a lett, hogy az aláírás 1796-ban megtörtént, a pénzügyi oldal rendbe jött, a főgondnok 1799-ben megjelent a főtanácson, de a püspök vele nem elnököl, beteget jelentett. Azonban mind a kettőben győzött az unitárius lélek. Ha a főgondnok a templomépítéséről távol maradt, mit ő kezdeményezett, a kollegium építésénél elől jár. Ugrai László mérnök atyánkfia († 1830.) tervezete alapján 1801-ben megkezdették, s az 1805–6-iki iskolai évre kinyílt. Homlokán Musis et Virtutibus felirattal. De már id. Daniel Elek főgondnoksága alatt, mert P. Horváth Ferencz 1804-ben meghalt. A boldogabb új korszakot négy tanár, Lázár István püspök, mint fizika és mathezis, Márkus György, mint hittan, Pákei József mint logica, metafizika, moralis filozofia, német nyelv, Nagy Zsigmond mint történet és keleti nyelvek tanára nyitották meg.

A mint látjuk, nem valami rózsás pálya, mert gondolatokhoz nem elég a terv, eszközökről is kellett gondoskodni. Forrása hiveinek hitbuzgósága, az adakozás, a kollektázás, mely 1808-ban szűnik meg. Rendbe kellett hozni a papság helyzetét, állandósítani, mert a vacans papok száma egyre fenyegetőbb; az ekklesiákat, melyek nem szívesen gyugodtak belé, hogy a papmarasztás jogát tőlük elvegyék, meg kellett nyugtatni; színvonatra kellett emelni az iskola szellemét, mely a forradalmi idők hatása alatt bomlásnak indult. S mivel a franczia hadjáratok püspöki gondjait még inkább nevelték, 1798-ban felmentetését kérte a rektorság terhe alól. Ennek megtörténtével a püspök többé nem egyszersmind kollegiumunk rektora. S hogy azokat az idöket jelezzük, felemlítjük, hogy 1792 óta 1814-ig Austria öt hadjáratot folytatott a francziák ellen, a magyar nemesi insurrectiot is igénybe vették, 1800-ban felszólítottak, hogy harangjainkat adjuk oda ágyunak, mit megkellett váltani; hiveink táborba szálltak, s miután minden felekezett tábori lelkészt küldött, Lázár püspök 1809 szept. 12-ről folyamodik a főkormányzékhez, hogy mi is küldhessünk: két tábori papot küldött Beszterczére.

Itt következett be halála 1811 okt. 7-én. Hogy mily emlékezetet hagyott hátra, idézzük az 1798 julius 1-én kelt rek-

torságról felmentő határozatot, mely így kezdődik: Örökös hála-
adatással veszi, és a késő maradékra nézve is dicséretes emlé-
kezetbe marasztalni méltónak ismeri ezen főconsistorium tiszte-
letes püspök uram fáradozásait S püspöki fizetését 1000 frtra
állapították meg. S 1842-ben, a mikor a febr. főconsistorium a
jóltevők ünneplését határozatba hozta, Lázár püspököt e sza-
vakkal sorozta azok közé: „és néhai püspök Lázár István, mint
statusunk fentartásában, középületeink felállításában sikeresen
fáradozott nagyérdemű férfi emléke hálás emlékezetben lévén“
— ünnepeltessék, s képe tanácstermünkben felfüggesztessék.

Egy fiat hagyott hátra, L. Sámuel, kit 1815-ben colle-
giumunk felügyelő gondnokává választottak, s ki mint főkor-
mányszéki titoknok halt el 1832-ben, kinek két fia maradt,
István és Antal, kik szintén a főkormányszéknél szolgáltak,
nötelenek, s a családfát bezárták

Köváry László.

Koldus és király.

Mátyás király udvarában egyszer
Élt egy szegény vén bolondos ember,
Aki régen sok jó időt látott,
Tréfát űzött s beszélt furcsaságot.
A királyt is csak komának mondta
S mellette volt éjente-naponta;
A trón előtt ott hevert a lépcsőn,
Zavarhatott korán avagy későn,
Senki azért meg nem szólította,
Jogát erre a királytól kapta.
— Hanem lassan — öregségnek átka —
A vén ember felvágott dohányja
Mind jobban fogy: gyérül a jó tréfa
Nem sikerül, bár akarja néha.
A nagy király rá is unt végtére
S oda mordul öreg cselédjére:
»Hallod öreg, távozz udvaromból,
Elég volt már idáig a jóból,
Láss utána egy más élet módnak,
Jobb lesz, ha tán beállsz koldulónak.»
— El is indult szegény öreg töstént,
Temetőhöz ismerte az ösvényt,
Ott rátalált atyja sirhalmára
S hozzá fogott, hogy majd fel is ássa.
Napról-napra dolgoztatott rajta,
Lassan ment, bár eléggé akarta.

Könnyes szemmel, hogy csak alig látta,
Szegény öreg sirját egyre ásta.
— Véletlen a király arra tére,
Mikor szinte elkészüle véle
S megkérdezte az öreg bolondot:
«Hej mit csinálsz?» «Egy alkalmas boltot,
Ha terhére voltam udvarodnak,
Beállok majd deszkaárulónak,
Rád vetnének, ha mint koldus élnék,
Ez nem épen utolsó mesterség
»Jól van öreg, lám gondolsz előre,
— A nagy király szolt megilletődve —
Hanem a mig ütne az az óra,
Jer csak vissza, jere udvaromba.»

*

S bús sejtés közt félig ásott sirnál
Szotlan állnak koldus és a király.

Végh Mátyás.

Hogy térítenek az unitáriusok?

(Töredékek egy levélből.)

A mióta tul a Királyhágón is egy pár egyház-községünk alakult s vallásunk a Duna és Tisza mentén lakó nép előtt is ismeretessé lett; nemcsak, hanem itt-ott arra többen át is térnek, fiókegyházkázségeket alapítanak, gyakran halljuk azt a vádat, hogy az áttérésre mi csábítjuk az illetőket azzal, hogy egyházunkban nem kell egyházi adót fizetni. E vád még ha igaz lenne is, akkor sem válnék egészen szégyenünkre, amennyiben csak azt mutatná, hogy mi eleget óhajtanánk tenni az Úr Jézusnak, a ki így szól: „Az evangelium a szegényeknek predikáltatik.“ De hogy mennyi alapja lehet ennek a vádnak, azt alig tudnók meggyőzőbben kimutatni, mintha egy levélből, a melyet egy hívünk, egy felebarátjának, a ki szintén áttérési szándékát jelentette ki, irt, néhány töredéket közlünk, megjegyezvén, hogy ugy a levél írója, mint a kihez intézve van, a nép fiai.

A levél írója megadván az utasítást áttérni szándékozó felebarátjának arra nézve, hogy törvényesen hogy lehet az unitárius vallásra áttérni, mintán valószínűleg az illető az egyházi adó iránt is kérdést tett, erre nézve ezt írja: »Az unitárius egyház nem szokott megalkudni hiveivel egy koronában vagy más módon minél olcsóbban; mert ő neki is áldozatkész hivekre van szüksége, mivel mi helyettünk sem fizeti ám más

egyházunk szükségleteit. Mit gondol Ön? ha gazdag és szegény, fejenként egy koronát fizetne, már először az nem is lenne igazságos, másodszer egy 200 tagu gyülekezet, ha fejenként egy koronát fizetne, az 100 frtot tenne, ily összegből miként tartaná fenn magát s fizetné papjait?»

„Kedves barátom. — írja tovább — mielőtt eltértünk ref. felekezetünktől, mi is olyan veszedelmes helyzetben voltunk ám mint Önök, minket is az elégedetlenség kényszerített egy más felekezet szárnyai alá menekülni; de mi még sem azon kezdetűk a szót, hogy minő olcsóért vegyenek fel, hanem előbb vallás ismertető könyveket kértünk s mikor azokból meggyőződünk, hogy az unitárius vallás olyan tiszta és igaz keresztény vallás, a minőt Krisztus és apostolai tanítottak, azután kértük abba felvételünket s megtettük tehetségünk szerint évi ajánlatainkat, annyit, a mellyel megalakulhatott először fiókegyházunk, azután leányegyházunk s most utóbb már anyaegyházunk.“

„Az unitárius vallás alapelveit tehát megtudhatni a könyvből — folytatja ez után — itt csak annyit jegyzek meg, hogy az unitárus szó annyit tesz magyarul, hogy „egységihívó“ vagy az a felekezet egy oszthatatlan Istent hisz, mint azt a Krisztus és apostolai tanították: „Egy az Isten mindeneknek Atyja!“ A Krisztust hiszik Isten fiának lenni oly értelemben mint Péter apostol is mondja: »Mindnyájan Isten fiai vagyunk.« Hiszik a Szt. lelket is, mint egy jóra vezető lelki erőt, azért ők is úgy keresztelnek mint Krisztus meghogyta tanítványainak a Máté evangéliumában: »Elmenvén, tegyetek tanítványokká minden népeket, megkeresztelvén őket Atyának, fiának és szent léleknek nevében.« Tehát az evangéliumban sem mondatik »Szent lélek Istennek nevében.« Aljas rágalom tehát az, a mit a másik felekezetek papjai terjesztenek hiveink között, hogy mi Isten nélküli tévelygők és Krisztus tagadók vagyunk; ellenkezőleg, mi vagyunk azok a keresztények, a kik az Istenről és Krisztusról olyan tiszta fogalommal birunk, melyet a ker. vallás első terjesztői hirdettek. Ezt kell előbb megtanulni és ismerni, azután meggyőződését követve, hozzánk térni minden alku nélkül.«

Az érdekes levélnek még csak záradékából közölünk néhány sort: »Különben a vallásszakadásoknál az áttérőknek még azt is figyelembe kell venni, hogy a felekezetek az eltérők elé minden kigondolható gátat gördítenek, halottaiknak a temetőben nem akarnak helyet adni, ha adnak is, drága pénzért adnak; harangozást is vagy nem engedik meg vagy fizetésért teszik; mindezeknél legnagyobb baj az, hogy az eltértek gyer-

mekeire nézve az iskoláztatás van megszorítva; mert míg a törvény kényszeríti a tanköteleseket iskolába járni, addig az eltértek gyermekét a felekezeti iskolába vagy nem veszik fel vagy tulságos díjért veszik fel. Tehát azoknak, kiknek növendék gyermekeik vannak, bizony számot kell magokkal vetni, hogy egyik veszedelemből nem-e esnek a másikba.«

Imé, így térítenek az unitáriusok. Hol van ezekben a levéltöredékekben a legkisebb hitegetés vagy csábítás is? Pedig azt a levelet, a melyből ezeket a töredékeket közöljük, nem is egy lelkész írta, a ki már állásánál fogva is több ovatosságra van utalva hasonló tudakozódások és tanácsadásoknál, hanem egy egyszerű földműves, mint magát alá is írja, a kinek kevésbé lehetne feltudni még azt is, ha esetleg némi hitegetéssel és némi csábítással igyekeznek a maga vallására téríteni másokat.

Székely hangok.

Előttem van Tarcsafalvi Albert »*Székely Hangok*« czimű verses kötete is.

Az első kötetet »*Tört sugarak*« czim alatt már olvastam. Találtam benne egy néhány csinos verset, de nagy részén érezhető bizonyos bevégzetlenség, a kidolgozásra kevés gond fordítva. Mindazonáltal kiérezhető a leggyengébb verséből is valami kellemes üde hang, a szívet egyszerűségükben is megkapó érzelmek vonulnak az egészen végig.

Családi versei, a hol nejről, gyermekeiről ír, vagy a melyekben elhalt kis leányát siratja: valóban igen szépek, megindítóak.

Mily bájos például ez a kis verse:

Mulatságom. . . .

Kicsi fiacskámat lobálom, lobálom,
Azután meg ismét kárjaimba zárom.
Pirosló arczáról leszívom a mézet,
Lecsókolom hamvát a parányi kéznek.
Ez a mulatságom.

Százszor megölelem s elbocsátom ismét,
Hogy újra öleljem százszor s százszor is még.
Kicsi fiacskámat lobálom, lobálom,
Ha nem is akarom, ugyis azt csinálom,
Ez a mulatságom.

Megvallom, némi kíváncsisággal vártam a Székely Hangok megjelenését, attól tartva, hogy vajjon nem lesz-e ez is egy olyan fűzet, melyben, hogy 150—200 lap tele legyen, fel lesz véve egy csomó vers minden megrostálás nélkül s talán anélkül, hogy a haladás észrevehető legyen. És olvastam figyelemmel minden da-

rabját. És nőtt minden lapon a költő iránt, nem mondom bámulatom, de igen is rokonszenvem, szeretetem. És akaratlanul megtattam az összehasonlítást előbbi kötete s a mostani kötetének tartalma közt. Szinte kedvem volna nekem is elmondani Jósika Miklós kritikásával, midőn annak *Abafy* című első regénye a 30-as évek végén megjelent: »Le a kalappal uraim!«

Én hiszem, ha ezt a könyvet egy lelkiismeretes bíráló veszi kezébe: nem teszi le a nélkül, hogy a költőnek az elismerés pálmáját ne nyujtsa.

Én nem vagyok hivatva s képes se Tarcsafalvi versei felett komoly kritikát írni. Hiszen manapság a versírás nem is mesterség, pengeti a lantot boldog, boldogtalan, hivatott nem hivatott. Tárgy van elég, a rimek kongása-bongásához is meg van az értelem. S a ki kiszámított szótagokban, összecsengő rimekben összerak néhány verstrófát, már azt hiszi, hogy elég az üdvösséghez — és *költő*.

Tarcsafalvi, úgy jön nekem, hogy versei első kötetében mintha csak szárnyait próbálgatta volna, . . . de még nem volt ereje, avagy bátorsága a magasba szállani. Innen ama verseinek a sok jó részén a bevégtetlenség, bátortalanság s itt-ott szintelen bádgyadtság.

A Székely Hangokban már ott látjuk a családi élet, a hazafias érzelmek, a székelymagyarnép, a természet dalnokát a selymes mezők felett magasan szállni pacsirtaként (kedves madara) zengve el örömét, bánatos hálaadó himnuszát, hogy Isten őt szerető szível, szerető nővel, kedves gyermekekkel, hittel, virággal, tavasszal s hazával áldotta meg.

Versei itt már tartalmasabbak, külső formájuk gondosabb, a nélkül, hogy a rimkeresésben az eszmék, az értelmek elsatnyulnának

Nyelvezete folyékony, gondolataiban, eszméinek kifejezésében természetes, s a mi manapság ritkaság számba megy: dagálytól mentesen *költői*. Verseiből kiolvasom, meglátom azokban mint egy tükörben az egyszerű, de minden nagyravágyástól ment nemes lelkű *embert*, a gyöngéd férjet, a szerető apát, az aggódó s lelkesedni tudó hazafit, a természet imádóját, az Istenben örökké bizót.

Petőfi Sándorban megszerettük, meg kell szeretnünk a pusztát, a délibábos nagy Alföldet.

Tarcsafalvi elbájol a szép *Erdővidék* gyönyörű képének leírásával, Maros völgyeinek s bérczeinek festésével.

Erdővidék, Nyikóvölgy két tanyám,
A te legszebb bokréfád szent hazám!
Szép a hazám minden völgye, tája,
Erdővidék mégis a virága. —

Szép a hazám minden hegye, völgye,
Ej, de legszebb Erdővidék-földje.
Búzatenger hajlong a határán,
Selyemszőnyeg harmatos gyepágyán.

És hogy szereti azt az ő drága székely magyar népét. Hogy inti ő is a dal fájó édes hangján:

Ne menj, ne menj hazám virága,
Ne menj Oláhország felé.

Talán nem mondok nagyon sokat vele, hogy sok rokonvadás van a Tompa költészetéből benne, akár a természet szépsége felett mereng el, akár boldog családi életét zengi, akár a borongó honfui gond bántja. A nagy világ forгатagos örvénye soha sem csábitaná Tompát — ott akart s ott is halt meg a kies Gömör halmos Hanva kis községben, hol a természet növel virágokat sirja felett s a csalóány és pacsirta zengnek altatót a természet dalnokának álmai felett.

Hogyan is mondja Tarcsafalvi magáról?

Nem ügyelek világi fényre,
A csillogó színekre nem,
Hol nincs egyéb, elálltam félre —
S virág fakadt a léptemen.

Erdőn, mezőn, ha tölgy hajol rám,
S az ágtetőn a gerle bűg,
Elandalít ez édes óram:
A fény, a pompa, mind hazug.
Magasra törni nem tanultam,
A mire vágytam, az vagyok.
Kis erdei örvény a multam,
S a dalaim esermelyhabok.

A nyájas ég azur világa,
Fest képeket a lelkemen,
S ejt olykor édes álmodásba —
Viharát én nem ismerem.
Nem kell tanult szók csillogása,
Az úri pompa, fény megárt,
S hiába minden ragyogása;
Szebb, szebb a hol bimbós az ág!

S nem egy ilyen *önmagát* jellemző — s önmaga iránt rokon-szenvet keltő kedves verse van.

Költészetének még egy jellemző szép vonása van: a *vallá-*
sosság

Lehetnek, talán, a kik ezt fölösleges luxusnak tartják egy világi költőben.

Lehet!

De nekem olyan jól esik olvasni s azt is érezni, hogy a ki annyi szépet, annyi jót, nemest és fenségest hirdet az emberiségnek: Istenben is hisz, hogy van: *Hite*. Olvassátok el a mult évi kereszturi Zsinat alkalmával elszavalt gyönyörű versét: «Hol van az Isten?» S ha kérditek: ki ez az ember? Hoi, hogyan, miként él? Nagy úr? Szegény ember? A felelet: Egy gazdag-szegény ember. *Néptanító!*

Néptanító Székelyország legszebb vidékén: »A hol a *Vargyas* fut csevegve.«

Maga mondja el több versében.

S mennyi szeretettel csügg ezen hivatásán!.. Egész világa, lelke az a kis »*Muzsasereg*«. Szülő nagyobb gondnal, több odaadással nem örködhetik gyermeke felett, mint ez az egyszerű, fakó poéta ember a lelkére bizott gyermek sereg felett. Az »*ő büszkeségének*« mondja pályáját, — hogy édes atya tanítónak szánta, áldja emlékét s — áldja százszor az *anyát*, a ki szívébe *melegséget*, szeretetet árasztott, hogy a más gyermekét is úgy szeresse, mint a magáét.

Olvassátok el »*Az én büszkeségem*,« vagy »*A mi imádságunk*« című verseket, . . . hogy ott lássátok őt a kisdedek között, vigasztalva, könnyet törölve, amott egynek tündérmesét mondvá, hogy elaltatta, amaz pedig, kit valamely indulat vett hatalmába, hogyan egyengeti a jó, a helyes utra, s így tovább tovább együtt érezve, imádkozva kicsinyeivel, felmutatva azt a dicsőt, azt a nagyot, a ki nekünk *életével* példát adott. S szól drága népe magyar hazájáról, régi fényről, dicsőségről nekik. S mind ezt annyi lelkesedéssel, annyi szeretettel mivelí, hogy magunk elé képzelve, nem is az egyszerű néptanítót, hanem a gyermekek közt egy *apostolt* látunk magunk előtt, és önkéntelen felsohajtunk: vajha Magyarországnak sok ilyen lelkes néptanítója lenne!

Átolvasva ezt a köuyv»t, érzem, hogy a *szeretet* bennem megerősödött. Lelkem, kedélyem egy igazi költői meleg lélek friss virágaitól üdébb, illatosabb lett.

Ugy érzem, hogy kiben eddig viharok, a szenvedések viharai dúltak, a ki békétlenségben önmagával és mindennel lázadó harcban állott: most mintha kibékülés, megnyugvás szállott volna belém. A kit a mai sivár, áldatlan politikai viszonyok még nem mételyeztek meg, a ki szereti az eszményi képet, a költészetet, a ki egy nemes, derült és mégis mély érzésű poéta lelki világában gyönyörködni akar: vegye meg és olvassa el Tarcsafalvi Székely Hangokját Bizony nem bánja meg.

Murányi Farkas Sándor.

Hómoródi levél.*

Tisztelt Szerkesztő úr! Kedves barátom! Nem emlékszem, hogy az „Unitárius Közlöny“ tiz éves multjában fürdői levél szerepelne. Ez okból s egyéb foglalkozás hiányában elhatároztam, hogy irok hát egy rövidet innen az unitárius bucsújárás Bethездájáról, Homoród-fürdőről. Csak azt nem tudom, hogy levelemnek tudok-e valamelyes értékes tartalmat adni, mert ugy tapasztalom saját magamon, hogy a mulandóság gondolatától beárnyékolt sziv nagyon nehezen termékenyül meg és bajosan lendül fel. De ez az Istenáldotta hely ugy látszik elég erőt ad arra, hogy az ember mint alkalmatlan lepkéket ily szavakkal üzze el a nem tetsző gondolatokat: „el ti komor képek, ti sötétség fajzati félre!“

Fenyves légkurára jövén, természetesnek fogod találni, hogy első helyen a minden oldalról látható fenyvesek ragadják meg lelkemet. Egytől-egyig minden fa ég felé emelkedik. Gyönyörű gondolata az Istenségnek, hogy e néma fákbán oly szépen symbolizálta az emberi vágyak, törekvések, gondolatok és érzemények irányát. Magasra emelkedni, fölfelé vágyakozni! Mintha mondanák. S bár alakjára, irányára nézve minden szál csaknem egyenlő, mégis mily különböző gondolatokat keltenek. Az ifjunak figyelmeztetés, hogy vágyaival föl, magasabb tájak felé törjön. Az egészségesnek intelem, hogy boldogságáért föl a magasságba küldje hálaadásának szentelt érzeményeit. A betegben kettős gondolat kél láttára a sudar fenyőnek. Egyik, hogy onnan felülről jön a gyógyulás. Másik, hogy ott feuu van a mi örök hazánk. Én ez utóbbi oltárnál mondogatom napi imádságomat. Általában bizonyos, hogy még a megromlott sziveken is jótékony kurát visz véghez a felemelkedés symboluma, a fenyő.

S mig lelkem a fenyő mutatta magasabb tájak határain szedegeti a lelki föllendülés virágait, a háttérben ott settenedik az a sötét igazság is, hogy a fenyőből készül a koporsó. De e szörnyü fogalomhoz nem füzök reflexiókat, mert a koporsót nehéz lenne az emberi elmélkedések kedves tárgyai közé juttatni. Gondoljan kiki azt erről, a mit akar, de aztán gondolataiért felelős is. Egy kérdést mégis felteszek. Melyik fejez ki többet, az erdő fenyőjén az esöcsepp-e vagy a koporsó deszká-

* Ezt a szépen megírt, de a halál sejtelmével keserített levelet a mult nyáron kaptuk már néhai, buzgó dolgozó társunktól. Nem adtuk ki, mivel ő maga is átlátta, hogy igen mélabús, de most alkalminak tartjuk közlését.

ján a könyesepp? Annyi bizonyos, hogy amazoknak forrása soha sem hamis! S emezeké?

De kérlek, a fenyőkön kívül van itt még egyéb is. Itt szokott történni augusztus havában az a híres unitárius búcsú, melyre a két Homoród vize mellől nagy buzgósággal s lelki megindulással szokott felseregleni a székely hitrokonok sokasága. Kiki otthon, saját falujában is hálálkodik az áldásokért, de ide eljönnek azért, hogy az aratás urához együttesen emeljék fel a sziv hálájának harmonikus dalát. Nagyon szép szokás. Csak a czime ne volna az az érthetetlen szó „búcsú“. Miért is használják ezt ezek a mi atyánkfiai? Nem lehet megfogni. Sokkal szebb is, érthetőbb is lenne ez „homoródi hálaünnep.“ Ezt hordozzátok ajkaitokon hitrokonok. Mert mi az a búcsú? Kitél búcsuztok? Ne búcsuzzatok, hanem hálálkodjatok.

E szép szokás tárgyalásának ötletéből szinte hajlandó volnék indítványozni, hogy minden vidéken megkellene honosítani az ily szent összejöveteleket. Az együvé tartozás érzetének ápolására nagyon hatalmas eszköz. Természetes, hogy mikor ez összegyülekezéseknek előnyeit elgondolom, határozottan kihagyandónak tartom a katolikus búcsuk vallás és erkölcs ellenes mozzanatait. Mert úgy tudom, hogy a homoródi fürdőre összegyülekezett nép sem nem részegeskedik, sem nem verekedik, hanem tiszta lelkülettel ünnepel és vigad az Urban. Ily hálaünnepet tarthatnának a háromszékiek a sepsi-szentgyörgyi Sugásban Málnáson vagy Előpatakon. A kereszturiak Korondon, az erdővidékiek Bibarczfalván. Mert a fürdőkön tartott ily ünneplések nemcsak helyi előnyökkel járnának, hanem az oda gyülekezett idegen fürdőzők előtt is mintegy missionáriusi szerepkört töltenének be. Lehet, hogy ezeken a gondolatokon a szerkesztő is, mások is mosolyognak, pedig nem érdemlik meg. Lehet, hogyha angolok volnánk, eddig régen hirdetnők az egység hitét a források és fák tövén, a folyók mentén és völgyek ölen is.

Még sok mondani valóm volna, de tudom, hogy a Közlöny nem türi a hosszadalmasságot, ezért zárok is. Azt azonban végül is elgondolom, hogy a Közlöny mily üdén fog jövő számaiban megjelenni. Hogyne, hisz a mely irásnak szerzője előpatakon üdül, az csak lendületes lehet.

Szives üdvözléttel

Homoród-fürdő, 1899 július 14.

hű hived

Simó János.

unitárius lelkész.

Simó János.

Született 1867-ben, meghalt 1900. jan. 15-én.

Simó János meghalt!

Egyszerű unitárius pap volt, s mégis nagyon sok embert érintett a legnagyobb fájdalommal, ez a leverő hír. Sokan nem is hitték el, hiszen csak nem régen a lelki erő oly teljességéből szólott az unitárius közönséghez, hogy senki sem gondolhatott halálára.

Ifju is volt még! Majdnem gyermekember, csupán 33 éves. Ugy tört föl a többi emberek seregéből a szellemi élet magas regioiba, mint erőteljes ifju fenyő, mely egy év alatt három akkora hajtást bocsát ki, mint többi társai

Simó János oly szerényen, oly természetesen nőtt nagygyá, hogy mindenkinek örömet szerzett vele. Mindenki tisztelte és

szerette s senki sém irigyelte, mert mindenki tudta, hogy erős munkával, kitartó szorgalommal és küzdelemmel szerzett meg magának minden talpalatnyi helyet, melyről fölebb lépett.

Simó János Kis-Solymosban született székely, nemes családból. Székelykereszturt és Kolozsvárt az unitárius gymnasiumban, meg a theológián végezte iskoláit. A theológián már az első években föltűnt öntudatos, kitartó munkájával és a zsoltárok-ból készített tanulmányával. Egyházi beszédein és minden nemü dolgozatán érzett a gondolkozó és tanulni szerető tehetség. Oly gyorsan kivált papi hivatottsága, hogy a főpásztor a Dunántul Polgárdiban alakult unitárius gyülekezetbe, még mielőtt végzett volna, kinevezte s. lelkésznek 1888. december havában. Kiváló ambícióval és meglepő tapintattal oldotta meg rendkívül nehéz föladatát. A polgárdii egyházközséget megalapította, szervezte és jövőjét biztosította.

Egy pár hónapi ott léte alatt az unitáriusok száma megsaporodott, Villonyán főkegyház alakult. Simó oly lázas, oly erős munkát végezett, hogy egészsége már gyakran összeromlott, mert gyakran kénytelen volt éjszakázni, de csüggedni nem tudott, nem akart, a míg csak lehetett.

Két év mulva Sepsi-Körispatakra választatott rendes lelkészé. Itt a vallás ábrentartása érdekében és a Dávid Ferencz Egylet szervezése körül rendkívüli tevékenységet fejtett ki. Rövid idő alatt vezetője lett a vidéki egyházi mozgalmaknak, ugyis, mint szónok, ugyis, mint felolvasó.

Hazánk ezer évi ünnepe alkalmából ifjui merészséggel magára vállalta egy unitárius beszédvár kiadását. Alig képzelhető, mily rendkívüli fáradtsággal és izgalommal jár egy ilyen munka. Egy félévnél hosszabbra terjedő küzdelemnek az „Unitárius Szószék“ vaskos kötete lett az eredmény. Mindenkit meglepett, mert kevesen bíztak a sikerben és mindenki tisztelettel és köszönettel adózott az ifju, alig 30 éves lelkésznek, mert ezzel a magyar unitárius egyház oly emléket állított az ezerév ünnepén, a mely mindig becsületére fog válni a lelkésznek. Az idegen sajtó is csak elismeréssel szólott könyvünkről.

1897 október havában a kolozsvári Fő-Tanácscon templomi

szónok volt. Oly sikerrel beszélt, hogy a püspök azonnal kinevezte a tordai egyházközség lelkészévé.

Ennél nagyobb kitüntetés nem érhetne volna, hiszen a tordai egyház a legnehezebb állásaink egyike, csak a kolozsvári és budapesti áll fölötte. És Simó embere tudott lenni. Szónoklataival hódított, emberséges, kedves modorával mindenkit megnyert, mert egész szívével, egész lényével lelkipásztor volt. Ő csak az Urnak és hiveinek kívánt szolgálni. Az idegenek is nagyra becsülték, szerették s midőn január 15-én bekövetkezett lesújtó halála, kétségbeejtő fájdalom fogta el a sziveket, pedig a halál nem volt váratlan, mert a mint a most közölt czikkéből látszik, már a nyáron érezte, hogy nincs maradása.

Kétszer nősült. Első nejétől egy kis leánya maradt. Második neje nagyajtai Péterfi Biri volt hű ápolója s most özvegyi bánattal siratja a hivek és barátok nagy seregével együtt, kik szép munkájáért, nemes lelkéért hálás kegyelettel őrizik kedves emlékét.

Az Unitárius Közlöny egyik leghivebb bajnokát gyászolja. Legyen nyugalma csendes!

Beszéd

Simó János tordai lelkész koporsója felett. Az unitárius templomban Tordán, 1900. január 16 án elmondotta Boros György, theol. tanár.

Dermesztő hideg tél van és mégis a nyárnak egy dús, lombos ága fekszik előttünk letörve. Alig egy pár éve nyílt meg egy ifju apostol előtt e szent hajlék, s ime már a szószék gyásszal van bevonva, az urasztala helyén sötétlik egy örökre lezárt, néma koporsó. Csak két nyár mult el még, hogy az ősz Simeon fejére tettétek az érdem búcsukoszoruját, s ime, már temetni jöttetek egy ifju vezért, kinek lelke ugy jelent meg köztetek, mint lángoszlop, szive ugy égett értetek, mint egy kiolthatlan tűz

Erős volt testben, erősebb lélekben s mégis ma már hideg tetem, ti meg elhagytok, mint a pásztor vesztett nyáj.

Mennyi ellentét, mennyi talány ez egyetlen jelenetben! Mennyi igaztalanság és mennyi keserv összehalmozva itt!

Adjatok, oh adjatok csak egy halvány sugarat, a mely megvilágítsa e titokzatos homályt, óh mondjatok ítéletet, a mely igazolja az ide mért csapást.

Itt sehol sincs az, a mit mi keresünk, mert itt a sivár való tátong lesújtó tényével, hogy a tordai nemes unitárius egyház ifju lelkésze *Simó János* nincs többé.

Az anya szívszakadva borul fia holttestére és saját életét lehelné belé, hogy visszahozza az életnek, melyet csak most kezdett élni; a jó barát szilárd karjával ölelné föl a koporsóból, hogy visszategyve kezébe a tollat, ajkára a szót, szívébe a szeretetet; a hitves kétségbeesve jajveszékél, hogy miért hagyta el az, a ki neki mindene volt; egy nagy gyülekezet száza, meg száza sirnak, hogy miért nem tudnak segíteni azon, a kit Isten jó kedvében küldött vigasztalóul testvérnek, barátnak, pástornak, hitvédőnek a helyett, a ki mindnyájoknak atyja vala. És ez mind hiába: azt a zengő ajkat, melynek mézédés szavait már régen elnémította a kór, azt a teremtő agyvelőt, melynek meglepően szép eszméit elfojtotta a tehetetlenség: azt többé elé nem hozza földi hatalom.

Itt csak egy lehetséges, hogy hullassunk fájó könyvet, mert csak egy a való, hogy *Simó János*, a lelkipásztor, a hitvédő, a reformáló lélek: nincs többé.

Tudjátok-e, mi volt ő, megtudjátok itélni, ki volt ez a lelkipásztor? Sajuos, még csak a személyes ismerkedésre is kevés időtök volt, hogyan tudhatnátok hát, mit érzett szívében és lelkében ez az ifju ember, ki oly nemes büszkeséggel fogadta el e nevezetes anyaegyházközség megszentelt szószék-jét. Rövid életét oly vonások domboritják ki, hogy azokból sejtethetitek, mit tett volna köztetek

Gyermek ifju volt még, midőn a főpásztori bizalom a szép Balaton mellé egy kis szigetre helyezte. Minden oldalról az idegenség, a gyűlölet és szeretetlenség környezte és az a gyermekifju hősie bátorsággal szembe szállt minden viharral és a dunántuli első unitárius egyház új hajtását meggyökerezettette. Az egyszerű emberekkel éreztetni tudta vallásunk melegségét, a fölvilágosult elme tőle megértette hitünk bölcselmi igazságait. Barátkozott velök óvatos körültekintéssel, vezette őket áldozatra és mindent elszenvedő küzdelemre. Middaszt a gunyt és megvetést, a mi egykor az evangelium első apostolait érte, el kellett, hogy szenvedje türelemmel és vissza kellett, hogy fizesse szeretettel.

Mit ér a lelkipásztori szolgálat, ha a pásztor a léleknek nyugtot nem szolgált? Mit ér a szónoklat, ha a szent beszéd szava, hitet nem ébreszt föl, hitet nem erősít? Ez az ifju lelkipásztor ismerte azokat a fegyvereket, a melyekkel a hitetlenséget le lehet győzni, a közönyt meg lehet törni, és a buzgó, kegyes életet föl lehet építeni, mert ő benne erős volt a hit,

mint a köszirt és nagy volt a hűség ehhez a hithez, oly nagy, hogy példája vonzott, ereje győzött a legnehezebb körülmények között is. A hitnek oly tántoríthatlan bajnoka volt, hogy ajakáról és tollából minden lehető alkalommal a *hithűség* kedvelt és átérezett szavát hallottuk.

A keblében égő nemes és *tiszta lelkesedés boldoggá tette őt*, hej pedig az élet útja neki sem volt tövis és göröngyök nélkül. Szemei előtt elsimult minden vihar, lelke fölül emelkedett a sziv keretein, hej pedig sokszor érezte a testi betegségek között azt, a mit ezelőtt csak rövid idővel könnyeket fakasztóan ily szavakba öntött: „mégis csak szörnyű, hogy 33 éves ifju korban meg kelljen már halni.“

A hit ereje nemcsak lelki megnyugvást, de sok *diadalt* is juttatott ő nékie

Egy pár évi szolgálat alatt, a Dunántul szerzett érdemekkel fölékesítve a s-köröspataki népes és nagy szolgálatot követelő egyházközség választotta pásztorává. Ez előtt két évvel, egyetlen szónoki beszéddel, meggyőzte egyháza összes vezérférfiait arról, hogy ő még többre is méltó. Midőn ti lelkészt kerestetek tordai nemes gyülekezet, őt az a kolozsvári hódító beszéd nektek jegyezte el. A mily fájdalmasan sirtak az elhagyott jó székelyek, oly örömben áradoztatok ti, midőn 1897. december 12-én beköszöntő beszédével diadalmat nyert sziveitek fölött.

Az erőnek, a talentumnak, a tudásnak és a szónoki jelességnek közepes mértéke nem elég ily hódításra. Ti egyszerre megvoltatok vigasztalva, ti egyszerre szívetekhez bocsátottátok őt. És ő fölfogta azt a nagy, nemes missiot, a mely az unitárius vallás történelmileg is oly nevezetes helyén reá várakozott. Ő jól tudta, hogy az unitáriusság szeme erre a helyre kegyelettel és féltékenyen tekint s bizony erős az én meggyőződésem arról, hogyha ily kegyetlen nem lett volna a halál, ha bár csak egy néhány évet engedett volna még, a Sionnak ez a háza tündökölt volna fényben, dicsőségben, mert ő ismerte e rohanó század nagyobb tévedéseit és kiválóbb erényeit.* Ő tudta hogyan kell fölhasználni azt az erőt, a mely egy ily népes, ily magas fokon álló gyülekezet tagjaiban rejtőzik. Az ifjuság fogékony kebele, a nők vallásos érzülete, a férfiak bölcsessége és áldozatkészsége mind kezében volt már és mielőtt sorakoztathatta volna, kihullott kezéből a vezéri lobogó. Sirjatok, önt-

* Századunk nagyobb tévedései és kiválóbb erényei volt a czíme annak a beszédnek, melyet az 1897. évi Fő-Tanácsn tartott. Kiadta külön füzetben a Dávid Ferencz Egylet.

sétek könnyetek záporát a nemes lélek összeomlott porhajlékára és háláljátok meg a nemes szándékot, kedves emlékezettel. Ő megérdemelte töletek.

Az *unitárius szószék* apostolai között ő az elsőekkel versenyezett. Fölfogása világos és tiszta, szava érthető, magyaros, gondolkozása magas, érzése mély volt. A tudományt kedvelte, de a szent irást mindenek fölébe helyezte, mert „meg volt győ, ződve, hogy minden eszményünket csakis a Jézus evageliumának erejével közelíthetjük meg.“ (Eszményünk)* Ő az evangelium melegségével megtermékenyített szívet s az értelem fényével elárasztott észet harmoniába hozva igyekezett előállítani a tökéletes embert és tiltakozott az ellen, hogy vallását valaki a rideg ész vallásának nevezze, legfőlebb csak annyit engedett meg, hogy a szív józan vallásának neveztesse az. Ő meleg szívé és józan eszé embert keresett, azt mivelte, abban bízott, mert e kettő alkotja azt az emberben, a mit tökéletesnek nevezünk.

Ez volt eszménye!

Ez az eszmény volt hattyu dala. Képzeljétek el megsomrodott gyülekezetet, mit nyertetek volna, ha az életben megvalósítja azt, a mit most sirba visz Képzeld el az unitárius Sion hogy mit veszített ez egyszerű lelkészben, ki oly szép eszméket termelt és oly bátor volt szívében, hogy az egyszerű unitárius lelkészkart a nemzet ezeréves ünnepén összetoborzotta az irodalom nagy versenyterére Unitárius Szószék cz. alatt szerkesztett egy beszédkötetet saját felelősségére. Képzeld el az unitárius egyház egész közönsége, hogy mit szolgálhatott volna ez a lelképásztor annak a puritán hitnek, a melyet Ő, félelmet nem ismerve, nagy elhivatással mivelte, még ha nyugalmába, még ha áldozatába került is.

Lelke folyton tépelődött, s mintha érezte volna, hogy rövide van szabva élete, tervet tervre halmozott és minden gondolatával azon volt, hogy egyházának dicsősége, a hazának boldogsága, előbb mozdittassék.

Nekem, kit, mint egykori tanítóját oly közel bocsátott szívéhez, hogy annak minden lüktetését hallottam, nekem, kit mint barátot annyira megtisztelt bizalmával, hogy minden gondolatját ismernem lehetett, nekem van okom veletek könnyezni szülő, hitestárs, testvérek és ti egész gyülekezet, mert én tudom ki vészett el benne. Fájó töprengéssel, megtört reménységgel sóhajtok föl, mily rettentő csapás! Nem is tudom ennyi bánat, ily nagy fájdalom, hol talál vigasztalást. Nem is tudom mivel érdemelte meg ez ifju nemes férfiú, az ily korai elsov-

* Unitárius Közlöny 1899. decz. szám.

dást. Nem is tudom, hogy keressem-e az okot, a megoldást, a vigaszt, vagy újból csak azt mondjam: hullassátok könnyeteket záporát, mert nincsen itt vigasztalás.

Nincsen itt, de van Istennél, az égi atyánál, a ki magához szólította e hú fiát a többi apostolok seregébe. Jöjjetek, jöjjetek forduljunk az égi atyához, keressük nála a mi elvéte-tett tőlünk. Imádkozzunk!

Jó Atyánk. Irgalom, könyörület, halál és élet Istene, hol vagy te most, hol rejtőzöl? Lesujtva, megtörve és vigasz nélkül ellankadva, zokogó ajakkal említjük szent nevedet Jöjj, oh jöjj és gyujts égi fényt a földi sötétség e gyászos leplei között Jöjj, oh jöjj tanítsd látni elhomályosult szemünket, tanítsd bizni a fájdalomban megtört szívünket. Jöjj te hozzánk, mert mi nem tudunk mozdulni, hiszen kiesett kezünkől a segítő pálcza, elesett előlünk a vezető pásztor, árvák vagyunk elhagyottan.

Van-e balzsam Gileádban, van-e, ki azzal megenyhitse a sziveken ejtett fájó sebet? Van-e, a ki e csapásnak súlyától fölszabadítson, a ki e mély gyászban megvigasztaljon?

Nincsen senki kívüléd jó Isten, égi atya. Te voltál velünk akkor, mikor a hit isteni ajándéka kihirdettetett itt ez ős város falai között. Te adtad nekünk azokat a jeles férfiakat, a kik dicsőséggel emlegették szent nevedet és oltalmazták nyájadat a legnagyobb veszedelmek között is. Te vagy velünk a gyászos pillanatban és te fölfogod a keserv könnycseppjeit, te megvilágosítod a sötétséget, elenyészteted a homályt.

Bár nem váratlanul, de oly korán ért minket e kegyetlen csapás! Kegyetlen, mert azt sujtotta le, a kire építettük remény-ségünk várát. Kegyetlen, mert azt vette el mellőlünk, a ki nekünk élettársunk volt és legbecsesebb részünket, szívünket ápolta, lelkünk gondolatait táplálta apostoli buzgalommal. Kegyetlen, mert azt fosztotta meg az élettől, a kinek élete áldás, jóság, szeretet és békesség volt közöttünk. Kegyetlen, mert azt az ajakat némitotta el, a mely helyettünk tudott beszélni veled égi atyánkkal, azt, a ki visszahozott hozzád, ha mi eltévelyedtünk, fölemelt hozzád a magasba, ha alásülyedtünk. Kegyetlen, mert az, a ki nekünk az élet fájdalmai és csapásai közötr vigasztalóul vala, nem a miénk többé.

De hadd némuljon el már a panasz, hiszen te jó Istenünk, te velünk vagy most is, te nem hagytál el minket és te meg is vigasztalsz.

Vigasztald meg égi atya, azt a kis gyermeket, a ki árva volt egész életében, mert a kegyetlen sors nem engedte meg neki, hogy édes atyját ismerhesse. Ő, csak ő egyedül nem érezhette soha melegét annak a jó szivnek, a mely már ki van hülve örökre. Ő a gyenge leány árván maradt atya nélkül, mielőtt megtanulhatta volna, milyen az édes atyai kéz áldása. Oh légy te neki az elhunyt helyett édes atya és táplálj szívében szeretetet az iránt, a ki őt még a siron tul is szeretni fogja.

Vigasztald meg Istenünk azt a szegény özvegyet, a ki elveszítette szive legdrágább magzatját. Oh hadd hulljon könnye majd a drága sirra és növeljen ott szép virágot, méltót a jó fiu ifju szívéhez, tiszta érzelmeihez!

Vigasztald meg a hitestársat, a ki hiába élesztgette oly hűséggel azt a fuldokló életet, a mely a hú férj keblében oly rég töredezik már. Adjad égi atya, hogy találjon az ő özvegyi szive enyhületet abban a tudatban, hogy e jó, nemes és tiszta szívű férj méltó volt arra is, hogy mellette éljen, arra is, hogy mellette aggódjék, töprengjen. A jó Isten jóval fizet a benne hívőknek, te is megnyeröd azt, mert ő nem szünik imádkozni érted.

Vigasztald meg Istenünk e szent gyülekezetet, gondoskodj róla a jó pásztor helyett jóval s tartsd szüntelen szem előtt azt a szép példát, a melyet az elhunyt nemes férfiu életében megvalósított, és gyözd meg annak minden egyes tagját arról, hogy e lelkipásztor tiszta szívvvel szeretett és igaz hittal hirdette az Urnak igéjét.

És minket mindnyájan, a kiket bánatban hagyott, vigasztalj meg szeretet forrása azzal, hogy nyiss az emberi szivekben olyan önzetlen és tiszta érzést számunkra, a milyennel ő táplált, oh mert mit ér az élet, ha nincs benne szeretet, mit érnek az emberek, ha szívök rideg, érzéketlen.

Azt a nemes lelket, a mely elszállott már, fogadd atyai kebledre szent Isten. Nyugtasd meg őt kegyeseid seregében azzal a tudattal, hogy ő a reá bizottakban hű volt mind halálíg. Nyugtasd azzal a biztatással, hogy nemes eszméi, szép gondolatai, melyeket elhintett itt, termő földre lelnek, élőfává nőnek és hirdetni fogják az ő egyszerű, nemes lelke dicsőségét itt a földi menyországban, melynek ő oly igaz, oly hű előkészítője vala.

Oh vajha maradt volna köztünk, oh vajha élt volna velünk! De már oda minden, már nincs visszatérés, csak te hozzád Isten, a kinek legyen dicséret, dicsőség, nekünk pedig vigasztalás és enyhület most és mindörökké. Amen.

Érdekes utazás.

Miért tagadjam? Üzletember vagyok.

Mindig haszonra utazom. Olyan éles a látásom, mint egy sasnak Ugy megérezem a nyomot, mint a legjobb vizsla

Ebből élek már tizenöt esztendő óta, s ha megkötnének sem tudnék otthon ülni. Én úgy ismerem a székelyföldet, mint Bécset, nekem a csehek, a tótok ép oly jó embereim, mint az osztrákok, mert tudják, hogy pénzzel járok.

A házi iparral kezdtem. Minden valamire való székely szőttest én kutattam fel. Ugy két évig nagyszerűen ment, kivált Budapesten

Probáltam én mindennel, még a borszéki vízzel is, de semmitem vált be olyan pompásan, mint a törökbuza üzlet. Volt egy pár hold földem s addig mesterkedtem, a mig lefőztem az amerikai is, mert én kétszer éröt produkáltam.

No de mit tartozik ez ide, kérdheti bárki is.

Hát az üzletember mindenbe belevág, még az irka-firkálásba is, meg aztán rémitön szeret beszélni. Akár egy szélmalom Mi nem válogatjuk az embereket. A ki hozzánk vetődik a vasuti kocsiiban, azzal mi egy pár percz alatt szóba állunk, diskurálunk a világon mindenről.

Ez egyszer megjártam.

Egyik főállomáson ebédeltem Mint rendesen, most is gondosan szimatoltam minden irányban. Egyszer négy uraság és egy nő ült le közelembe. Nem törődtek velem, én meg figyeltem, és evés közben szittam magamba a szót, mert bőrömbe járt.

Nem is hittem volna, hogy oly vallásos vagyok, a milyenre bukkantam saját magamban.

Hát ez úgy történt hogy az a négy férfi az asztalnál diskurált. Azaz hogy csak három, mert a negyedik hallgatott, mint a rosz lelkiismeret. Egyik kath. pap püspök volt, a mint később megtudtam. Kettő, úgy látszott, rendes kísézője a püspöknek. A negyedik valami idegen. Sehogy sem jöhettem rá, mit keres köztük ez a szótalan úr, sem ez nem szólott, sem azok nem hozzá.

A további utamon csakhamar megtudtam mindent, miután két úr ült be ugyanabba a kocsiszakaszbba és ök, velem nem törődve tárgyalták a dolgot.

Az ismeretlen két utitárs idősebbike kezdette meg a társalgást s először is azt kérdezte: tudja-e ki volt a püspökkel? Bizonyosan rokona, mert a püspök nagyon kedélyesen társalgott a nővel.

Dehogy! felelt a kérdező. Ez egy bizonyos Karvaly Ármány

nevü sem nem nagyságos, sem nem tekintetes úri ember, a ki most lett róm. katolikussá. Azt mondják régen jó módu föld-birtokos volt; miután a földét már eladta, most a legprivátabb kincsét, lelkét, hozta forgalomba. Azért volt oly szótlan, mert az ár-folyam csökkenésétől és a csödtől félt

Igy tesz ez a mi püspökünk — szólt az első. A régi hit-buzgó, de elszegényedett katolikusokat vesztükre hagyja — s a helyett, hogy ezekre áldozna, inkább azokra pazarolja pénzét, a kik, ha át is térnek, de jó katolikusokká sohasem lesznek; mert azt hiszi kérem, hogy Karvaly úr nem érdekből hagyta el vallását?

Lehetséges volna?

— Nem első eset. Azt hiszi kérem, hogy egy-két ingadozó lélek megvásárlásával meg lehet a tudást, a lelkiismeretszabadságot és így a minden mivelt ember vallását, az unitárius vallást növekedésében állítani? Azt hiszi, hogy Karvaly-féle áttérés kétségbe ejti az unitáriusokat? —

Ez alatt messze elhaladtunk és az én két utitársam lezállott, én meg ezt az egy-két megjegyzést küldöm a Szerkesztő úrnak. Vegye hasznát, ha jónak látja.

Szerencsés Utazó.

Az E. K. Tanácsból.

(I-ső ülés.)

Az újra szervezett E. K. Tanács 1900. évi január 24-én tartotta első rendes gyűlését. Oly nagy volt a tagok érdeklődése, hogy d. u. 3 órakor már telve volt a gyülesterem. Elnök Ferencz József püspök és Bárá Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok. Jegyző Nagy Lajos főjegyző, előadó: Csifó Salamon titkár. Jelen voltak: Albert Dénes, Benczédi Gergely, Benkő Mihály, Boros György, Boros Sándor, Dézsi Mihály, Derzsi Károly, Fekete Gábor, Dr. Ferencz Ákos, Gál Jenő, Dr. Gál Kelemen, Gyöngyösi Béla, Gyulay Árpád, Gyulai László, Gvidó Béla, Kozma Ferencz, Mikó Imre, Molnár Sándor, Mózes András, Nagy Lajos, Végh Mihály.

Ferencz József Püspök úr egy nagyszabásu beszéddel nyitotta meg az első ülést. Ismertette az E. K. Tanács multját, a mely hasznos és áldásos volt, kifejezte reménységét, hogy az új szervezet új erővel fogja tovább vinni az egyház hajóját. A püspök úr beszédét lelkesen megéltjezték és Kozma Ferencz indítványára jegyzőkönyvbe iktatni határozták.

Tudomásul vétetett a titkár beállítása és az ügykezelés megkezdése. Jelentés tétetett az elnökiileg elintézett ügyekről, Az egyházi állam-

segély elszámolása tudomásul vétetett. Örömmel győződött meg E. K. Tanács, hogy a Dávid Ferencz-alap 33.772 kor. 84 fillér, az ezredéves alap 4930 kor. — A ny.-gálfalvi egyházközségnek a regále kötvény beváltása föltételeesen megengedett. A kolozsvári és tordai iskolához a fölszabadult ösztöndíjak kiosztattak. Hosszas vitára adott alkalmat az évváró vizsgák kérdése, meghatározott, hogy az osztályok csoportosítva vizsgázzanak. Fősúly a gyöngébb tanulókra fordítandó. Érdemsozogat olvasása elmarad. A jelesek és jutalmazottak nevei fölolvastatnak.

A főt. püspök úr előterjesztése és indítványa alapján meghatározott, hogy Boros György theol. tanár küldessék ki Ámérikába Bostonba az unitáriusok gyűlésére. Az E. K. Tanács fölkérni határozta Bedő Albert ny. államtitkárt és budapesti gondnokot, hogy szintén menjen el a gyűlésre. Reméljük, hogy a közóhajnak a szép cél érdekében engedni fog. Az énekes könyv új kiadása engedélyeztetett; az egyház szervezet tovább fejlesztése érdekében intézkedés tétetett és több, kisebb ügy ellátott. Az érdekes gyűlés teljes 5 órát tartott.

Vadrózsák a székelyföldről.

III. csokor.

Hogyha tudtad gyenge babám, nem szeretsz,
Mért nem irtál egy szomorú levelet.
Tetted volna kolozsvári postára,
Küldted volna nekem Tarcsa-falvára,

Tarcsa-falván nincs több leány csak három,
Az aratja le a búzát a nyáron
Nemzeti szín pántlika a derekán,
Jaj beh szépen hajlik a búza után.

Búban élek nincs öröme szívemnek,
Benné csupa gyászvirágok teremnek.
Gyöngé babám az a csalfa elhagyott,
Jaj istenem mit vétettem oly nagyot

Édes anyám sokat intett a jóra:
Ne menj fiam a korcsmába borinnya.
Nem hallgattam édes anyám szavára
S bé is juttam a szegények házába.

Közli: Széköl Albi.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Méltóságos Báró Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok ur újévi kegyes adományai 1900-ra Brassai siremléke 100 kor. Egyházi ezred-éves emléklapra 100 kor. Keresztény Magvetőre 50 kor. Unitárius Közlönyre 50 kor. Kolozsvári egyházközség szegényeinek 60 kor. Tordai egyházközség szegényeinek 20 kor. Kolozsvári Rongyos Egyletnek 20 kor., tehát összesen 400 korona összeg. Mily szép, mily lelkesítő példa az, a mit Báró Petrichevich Horváth Kálmán egyházi főgondnok mindenik újévben megmutat az ő hiveinek. Éltesse az Isten a nemes főurat, hogy dicsőíthesse az ő szent nevét ily szép áldozatokkal a saját lelke gyönyörűségére és a szép és kegyes czélok megvalósítására.

— A székely-egylet, egyházunk derék főgondnokát Mts. Daniel Gábor urat megválasztotta alelnökévé.

— Kőváry László M. T. Akadémiai tag, a 80 év terheit, jóerőben könnyen viseli, mert folytonosan újnál-ujabb irodalmi munkákkal lepi meg a magyar közönséget. Most jelent meg: A magyar unitáriusok története a XVIII. és XIX. században, emlék és életiratokban. Az első füzet az unitárius vallást megmentő családokat tárgyalja 92 tömör lapon. Kiválóan becses mű ez a multért s a jelenért is. Jóleső örömmel látjuk belőle, mily sok világi család lelte örömét abban, hogy az egyszerű unitárius vallásnak világi papja és prófétája legyen. 21 fejezetben szól a Daniel, Sándor, Zsuki, Petr. Horváth, Simén, Simon, Maurer, Toroczka, Maroti, Pápai, Sala, Biró, Káli Nagy, Szentiványi, Jármí, Gálfi, Iszlai, Pálfi, Gál, Sikó családok vezéralakjairól. Külön rész van szentelve az egyházi patronusoknak.

— Dr. Pálffy Gyulát Torda-Aranyos vármegye főispánja járási orvossá nevezte ki. Gratulálunk.

— Dr. Veress Lajost collegiumunk és városunk derék orvosát a m. á. v. igazgatósága h o s s z a s, h ü é r d e m é n y d ú s pályarvosi elismeréséül orvos¹ tanácsadóvá nevezte ki. Öszintén gratulálunk a megérdemlett kitüntetéshez.

— A Ielkészek figyelmébe ajánljuk, hogy az egyházi nyomtatványok ezentul nem a főiskolai könyvtárnoktól, hanem az E. K. Tanácsától kérendők. A megrendelt nyomtatványok ára a megrendeléssel együtt beküldendő az egyházi és püspöki titkár kezéhez.

— Emléket Brassainak! A Brassai-emlék bizottsága közelebbi gyűlésén örömmel győződött meg, hogy a néhai nagy tudós Brassai Sámuel emléke iránt az érdeklődés és az áldozatkészség nem lankad. Az intéző bizottság december 31-én tartott gyűlésében constatálta, hogy a nov. és december havi gyűjtés eredménye 318 frt 50 kr. = 637 kor. volt. Január 28-án a bizottság közgyűlést tart. melyen a Brassai-emlék ügyében történt mozgalomról jelentést fog tenni és a továbbiakra nézve utasítást kér. Az 1899. nov. 5. decz. 31-ig adakoztak: Gaal Elekné M.-Kályán 88 frt, Vaszary Kolos Budapest 25 frt, Daniel Gábor Budapest 25 frt, Szabadka sz. kir. város 24 frt 90 kr., Dr. Szamosy János Kolozsvár 20 frt, Háromszékvármegye 20 frt, Máthé János Predeal 18 frt 85 kr., Csanádvármegye 10 frt 70 kr., Lánczy Leó Budapest 15 frt, Jász-Nagy-Kun-Szolnokvármegye 10 frt, Simon Karolin Arad 10 frt, Tarcsafalvi Pál Mészkö 6 frt 55 kr., Máramaros-Sziget r. t. város 5 frt, Békefi Remig Budapest 5 frt, Székes-Fehérvár sz. kir. város 5 frt, Pécs sz. kir. város 5 frt, Halas r. t. város 3 frt 30 kr., Deák Lajos Homoród-Oklánd 3 frt, Nyiregyháza r. t. város 3 frt, Siketnéma intézet Vác 2 frt 90 kr., Gábor Albert Martonos 2 frt 40 kr., Szász-Régen r. t. város 2 frt 20 kr., Kozma Dimén Firtosvára 2 frt, Hajdu-Szoboszló város 2 frt, Czegléd r. t. város 2 frt, Karczag r. t. város 1 frt 20 kr., Csegezy János Topántalva 50 kr. Összesen 318 frt 50 kr.

Eddig bejött a siremlék költségeire 2176 frt 53 kr. A kiadások 108 frt 20 krt tesznek ki s így a siremlék-alap állaga ma 2068 frt 33 kr. Kolozsvártt, 1899. december 31. — Merza Lajos biz. pénztárnok.

— A „Közművelődés„. Gróf Majláth püspök lapja nagyon türelmetlen hangon fogadta a Mária-Cultus történelméről közölt cikkét az Unitárius-Közlönynek. Kettőt senki sem tagadhat meg attól a cikktől: azt, hogy alkalomszerű volt és azt, hogy nyomtatott r.-kath. forrásokból van írva. Ezeket nem is tagadja, csak azt teszi, hogy személyeskedik lapunk szerkesztőjével, amire ez nem felel, mert itt nem az a fő: ki írta, hanem mit írt.* Nálunk most tagadhatatlanul élére vanak állítva a vallási kérdések és a Mária-Cultus előterbe nyomult. Volna okunk is, jogunk is bírálat alá venni ezt az irányzatot, mert nemcsak a vallás védőire nézve, hanem közművelődési nézőpontból is igen fontos, hogy milyen eszmékkel táplálják a közönséget akár a szószékről, akár a tanteremből. Nem utolsó kérdés, hogy helyes-e középkori eszméket élesíteni fel a vallás leple alatt? De mi ezen a téren tovább nem megyünk a tárgy ismertesésénél. Eltekintve a mozgalomnak ettől a felétől, minket legközvetlenebbül érdekel az ifju püspök úr missziói működése. Meglepő és munkára ösztönöz az a buzgalom, a melylyel e főpásztor hívei lelki üdvét biztosítani igyekszik, nemcsak a szószékről, hanem az iskolákban, magán házaknál és minden más helyen. Hanem a püspök úr munkásságának van egy másik ága is, a melyben úgy látszik, teljes összhang van közte és a r. kath. egész clerus között s ez a nem-katholikusok térítése, amiből nem is csinálnak titkot, hiszen a számos reversalls bevétele nyíltan foly s az áttéréstől krónikát vezetnek, bizonynal nem azért, hogy másokat visszaretentsenek. Itt már az összeütközés kikerülhetlen, mert hát a buzgóság áttereli a jó papokat és megbízottait a mi határukba, hogy a mi nyájunkban kárt tegyenek. Ezt nem tűrhetjük. Itt már az öffenntartás érdeke kezdődik és ha támadva vagyunk, védekeznünk kell teljes erélylyel és kitartással, nemcsak azért, mivel ezen egyház tanait nem osztjuk, eszközeit nem fogadjuk el, hanem azért is, mivel jól tudjuk, hogy otthon bőven van tenni valója. Csak seperjen a maga háza előtt, ápolja a maga testi, lelki betegeit, mert azzal tartozik magának is, a hazának is, a mely oly bőkezűleg adott neki örökéből. Majd elvégezzük mi is a magunk dolgát. Különösen pedig a vallás leple alatt nem gravitálunk kifelé, hanem hazafiások maradunk minden körülmény között. Egyik dolgozó társunk mint fül- és szemtanu közli egy másik helyen a katolikusok panaszát, melyet a „Közművelődés“ is kénytelen lesz magáévá tenni.

— **Visszaemlékezések** a forradalom derültebb napjaira Kőváry Lászlótól külön füzetben jelent meg.

— **Kézdi-Vásárhelyi** leányegyházban új jelét találtam annak a keresztény buzgóságnak és testvériességnak, a mely nemcsak örvendetes, hanem lelkesít. A hitoktatást Antónia János ur teljesíti. Az urvacsorai kenyeret és bort ottani nagyvendéglős Jancsó Elek neje született Mágori Mária úrnó pártfogónk ajándékba adja 1898. óta. Szives készségeért a magam és a kézdi-vásárhelyi hitrokonok nevében köszönetet mondok. 1899. decz. 29.

Kiss Sándor.

— **Nagy-Enyeden** karácsony másnapján, az unitárius-leányegyházhoz tartozó hívek részére urvacsoraszószékről egybekötött istentiszteletet tartott beszoigáló lelkész Siménfalvi György a polg. leányiskola termében. A különféle hivataloknál alkalmaztt tisztviselők szép számmal voltak jelen. Ennek fele fedezte az iskolai takarítónó és a meghívó ivvel járt újságkihordó egyén díjazását, fele átment gondnok: J. Orbán V. úr számadása alá. Jövöre minden költség a persely által fedezve leszen. 7 éven keresztül az urvacsorai kenyeret és bort

* A cikket nem a szerkesztő, hanem egy dolgozó társ írta.

Órbán Venczel, Albert Iván urak, Zóky Dénesné és Szentiványi Miklósné ő nagyságok adták.

— **Tizenkét cikk az unitáriusokról.** Az „Aranyosvidék“ ezeket írja: Boros György theologiai tanár a kolozsvári Dávid Ferencz-Egylet nagytevékenységű titkára szerkesztésében egy 82 oldalra terjedő füzet jelent meg „Tizenkét cikk az unitarismusról“ czim alatt. A füzet kiadója a Dávid Ferencz-Egylet, mely a vallásos eszmék tisztázása, terjesztése és a vallás erkölcsi élet javítása terén anyagi áldozatoktól sem rettenve vissza, teljesíti a szó teljes értelmében nemes hivatását. Maga a füzet tiz jeles unitárius írónak lelkiismeretes munkája s alkalmas arra, hogy az egyház hiveiben fejtsse és öntudatosá tegye az unitáriusok szerinti vallásos eszméket, de nagyon jó arra is, hogy mástelekezetűeknek az unitáriusokról táplált némely téves nézeteit eloszlassa. Minden vallásos eszme, míg az erkölcsi élet ébrentartására, fejlesztésére befolyása van, létjogosultsággal bír s fontos társadalmi alkotások csiráit hordozhatja magában. Oly irányt látunk e füzetben, mely e kiválóan magyar egyház eszményi céljait, törekvését a legszebb világításban mutatja be. A gondos szerkesztő avatott kézzel a füzet három cikkelyét adja, a főpásztor pedig a bevezető első cikkelyt a tőle megszokott könyved színes formában írta meg. A tárgyak változatosága s az irány választékossága igazán élvezetes, hasznos olvasmányt tesz. Ajánljuk az érdeklők figyelmébe. Ára 30 kr.

— **Nagy-Británia közoktatásügyéről** Somogyi Géza a Népnevelők könyvtárában egy igen becses tanulmányt irt. Ez a Népn. Könyvtárának 3-ik füzeté. Ára egy korona. Melegen ajánljuk az érdekeltek figyelmébe. Lampel Róbert könyvkereskedése adta ki Budapesten.

— **Simó János halála** alkalmával a tordai unitárius egyházközösség és a család adott ki gyászjelentést. A temetésen oly nagy közönség volt jelen, hogy a templomba fele sem fért be. Az utczák tömve voltak. Az összes egyházak és hatóságok tagjai jelen voltak.

— **Elhunytak:** Agh Ferencz egyháztanácsos, ügyvéd 77 éves korában Bánffy-Hunyadon január 24. Id. Lászlócky Sámuelné Kolozsvárt 73 éves korában; Pál Mózes szováti unitárius lelkész özvegye Gyaluban 81 éves korában Ambrus Miklósné Kolozsvárt 51 éves korában.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

— **A Dávid Ferencz-Egylet** márczius 1-ső napján Kolozsvárt a városi vigadóban hangversennyel összekötött táncestetélyt fog rendezni, mely iránt nem csak a városi, hanem a vidéki közönség is nagyban érdeklődik. Annyit jelezhetünk, hogy rendkívül érdekes lesz a koncert műsora.

— **A Dávid Ferencz-Egylet** felolvasásai Kolozsvárt február 4-én és 22-én fognak tartatni. Az elsőn Báró Petrichevich Horváth Kálmán elnök Fangh Erzsébet k. a. a másodikon Kovács Irén kisasszony és Boros Sándor igazgató fognak felolvasni. Érdeklődést kérünk.

Uj fiók egylet Toroczkón. Németh István uj lelkész, ki már is teljesen megnyerte toroczkói hiveit szónoklatával és társadalmi érintkezéseivel, **uj Dávid Ferencz fiók-egyletet** alakított, nem kevesebb, mint 95 taggal. Ez valóban lelkesítő példa, melynek a mostani mozgalmas időben lenni fog követője is, reméljük. Köszönet a buzgó fáradozásért, a mely ott a székely-kő alatt is bizonynyal megtermi áldásos gyümölcsét.

A kereszturi egyházkör is megalakította a lelkészkört. Elnök Raffaj Domokos esperes, alelnök Sándor Áron kadácsi, pénztárnok Gábor Albert martonosi, könyvtárnok Pap Mózes tanár, jegyző Gyórfi Ferencz szentmihályi lelkész. Jó sikert!

A kereszturi főkegyelet választmánya január 13-án tartott gyűlésében elhatározta, hogy közelebről ünnepélyes nagy felolvasó gyűlést fog rendezni Gyagyban, hol egyházi beszéd, felolvasások, szavalatok fognak tartatni s a szent-ábrahámí székely dalárda Tóth Vilmos vezetése alatt közreműködik. E gyűlésre nemcsak a papi és tanítói kar, hanem a székelység is, a vidéki szokás szerint, seregestől fog megjelenni. A székely ifjak részt fognak venni szavallattal és énekekkel. Fölolvas Pap Mózes tanár. Fölvizjuk rá a kör figyelmét!

Szerkesztői üzenetek. Á. G. Orsova. Örvendünk, és ajánljuk figyelmébe egyetűnket minden irányban. — **A gyászesetek** miatt felhalmozódott rendkívüli cikkek érdekében kénytelenek voltunk kihagyni több rendes rovatunkat Németh István lelkész ur beszédét Simó János felett, indítványát az unitárius szószék folytatása érdekében. — **Helyzetünk és jövőnk** cikkei a jövő számra maradnak.

Az Unitárius Közlöny perselye még nem volt annyira igénybe véve a mennyire a f. évben lesz. Kérjük t. olvasóinkat vegyék ezt figyelembe és adományaikat ne vonják meg.

Az egylet pénztárába 1899. deczember hó 29-től 1900. jan. 23-ig rendes tagsági díjat fizettek: Puchmann József Szigetvár, Bardócz Gyula N.-Ilonda, Nagy György Kolozsvár 900-ra. Dr. Székely Ferencz Budapest 99—900-ra. dr. Veress Lajos, Vass Domokos, özv. Váradí Károlyné, Timár Ödön, Szilágyi József, Puskás Lajosné, Pongrácz Lajos, Orbok Ferencz Kolozsvár 99-re, Némethy Józsefné Kolozsvár 98-ra, Molnár Kata D.-Szt.-Márton 900-ra, Dózsa Andrásné Bedő Irma H.-Oklánd 99—900-ra. Br. P. Horváth Rudolf Pata, Br. P. Horváth Arthur D.-Szt.-Márton. Kozma Albert Pata, Br. P. Horváth Kálmán családja 7 tag, Domján Péterné Rusz Katalin Kolozsvár, Perczel Ferencz Budapest, K. Nagy Béla Budapest 900-ra, Józán Miklós Budapest, Zoltán Ferencz Dévaványa 99-900-ra, Hidegh Mihály Kolozsvár, Iszlai Gábor Kakasszék 900-ra, Imreh József Balázssfalva 900—901-re, Nagy Gábor Gerend, Nagy József Harasztos, Stolz Adolf N.-Kikinda, Soltz Alfonszó H.-M.-Vásárhely, Simó Jánosné N.-Ajta, Unitárius Egyházközség Vilonya 900 ra

Előfizetői díjat fizettek: Márkos Ferencz M.-Vásárhely 99-re, Weress Ferencz Torda, Polgár Lipót Budapest, Major Domokos Szász-Sebes, Böckel Károlyné Kolozsvár 900-ra László Sándor Adony-Szabolcs 99-re, Lőrinczy Dénes Nagy-Várad 900-ra, Ádám Teréz Bede 99-re, Ferenczy Kálmán Budapest, Demeter Sándor M.-Sziget, Volf Józsefné Sátoralja-Ujhely, Kovács Sándor Esküllő, Kovács Gábor Majdunka, Varga Lajosné Sárospatak, dr. Hankó Domokos Szt.-Gothárd, Sándor Mózes Sz.-Üdvarhely 900-ra, dr. Weisz Miksa, Szekula Ákos, Strobl Károly Kolozsvár 99-re. Öborzil Gyula 98-ra, Deák Farkas. Gámán Dezső Kolozsvár 99-re, Székely Klára Kolozsvár, Lőrinczy Dezső Fogaras, Csongvai Géza Versecz, Nemes Dénes Debreczen, Simon Péter Tövis, dr. Ferencz Ákos D.-Szt.-Márton, Dombi Géza, Kőrispatak, Puchmann József Szigetvár, Gál Ilona, Somlyai Gyula Budapest. Szentiványi Gyula Farnos, özv. Miklós Józsefné Somlyó-Ujlak, Springmann Ferencz, Sebes Pál Budapest, özv. Borsos Imréné Kolozsvár 900-ra, dr. Morvay Istvánné Kovászna 97-re.

Az aranyos-tordaköri f. e. pénztárába fizettek: Horváthy Károlyné 99-re, Borbély Máténé 98—99-re, Unitárius Egyházközség, Varga Dénes, Solymosi Iza 900-ra, Kleinhempel Samuné és Kleinhempel Adolfné 99-re. Torda.

A felső-fehérköri f. e. pénztárába fizettek: Nagy János, Bódi András 99-re. Szilágyi Sándor 98—99-re Ürmös, Antal András, Antal P. József Alsó-Rákos, Sipos Ignác Ürmös 99-re, László Gyula Kőhalom 900-ra, Lőrinczi István, Székely Mózes 99-re, Székely Miklós Felső Rákos 98—99-re, özv. Szentiványi Károlyné, Nagy Elekné, Ilkei H. József Baróth, Kiss Aladár Hévíz 99-re.

A kereszturni f. e. pénztárába fizettek: Borbély Sámuel, Bedő Dénes Raffaj Dániel Sz.-Keresztur 98 900-ra, Kozma Dimén Enlaka 99—900-ra, Martonosi fiók 98—99-re Pap Mózes. Sándor Jánosné, Sándor János, dr. Jankovics Pálné Sz.-Keresztur 99-re.

Az egyesület perselyébe ajándékoztak: Br. P. Horváth Kálmán egyesület elnök 50 koronát, Sebes Pál Budapest 1 kor. 60 fillért. Fogadják az egyesület köszönetét

Kolozsvárt, 1900. jan 23-án.

Gálfy Lőrincz,
pénztárnok.

Az Unitárius Közlönyért a tagsági díjat vagy előfizetést kérjük azonnal beküldeni, mert itt az ideje.

A h.-sztpéteri egyháznak kegyesen adakoztak Burján János és hivatott felesége: Jakab Juliánna egy díszes szöszéktakarót, értéke 8 forint, özv. Vas Jánosné Sándor Juliánna egy igen szép, fehér, gyolcs urasztali abroszt, értéke 5 forint. Székely Rebecka Gábor Mózesné, Székely Mária, Nagy Gyula tanítóné és Székely Eszter Máté Lajosné két gyógyszerelő, megboldogult jó édes atyjuk: Székely Miklós és szeretett kedves testvérök — volt kolozsvári isk. főnök — Székely Ferencz emlékére. A két gyógyszerelő értéke 24 forint Ezen kegyes adakozásokban a vallásos buzgóság, az áldozatkészség megnyilatkozását örömmel látjuk. Legyen ez vonzó, büzdítő példa többek előtt hasonló jótékonykodás gyakorlására, mert az Úr a jótékony adakozót szereti. Fogadják a kegyes adakozók hálás köszönetemet. Egyházam nevében V a s s István lelkész

Szívemet hozzád emelem, Imádságos könyv nők számára. Irta Boros György Vázonkötés 1 forint. 20 kr. Bőrkötés 3 forint. Bársony 5 forint. bőrmunka 7 forint.

E könyvről a lapok nagy elismeréssel nyilatkoznak. A Prot. E. és I. lap többek között így ír: „Irodalmi szempontból kiváló termék. Szépen van írva választékos s mégis vonzó nyelven. . . . Az írás modorát követi, melyet nyelvben szépen alkalmaz. Zamatos, kenetes, szívet melegítő. . . . Csinos alak, szép nyomás. Szerzőjének tisztelettel gratulálunk szép munkájához.“

Tizenegy arckép. A zsinat elnökei és rendezői arcképeit összesen tizenegy arcképet közölt az Unitárius Közlöny zsinati száma, melyek közül a Daniel főgondnoké egy önálló kabinet kép. E szám önállóan kapható 20 kr-ért.

Édes Otthon, a családi boldogság útmutatója, kapható 1 koronáért.

TARTALOM: Dr. Martineau Jakab. Boros György. 33. l. — Lázár István XVIII. püspökünk. (Arcképpel). Kőváry László 35. l. — Koldus és király. (Költemény.) Végh Mátyás. 40. l. — Hogy térítenek az unitáriusok? 41. l. — Székely hangok. Murányi Farkas Sándor 43. l. — Homoródi levél. Simó János. 47. l. — Simó János. (Arcképpel.) 49. l. — Beszéd. 51. l. — Érdekes utazás. Szerencsés utazó. 57. l. — Vadrózsák a székelyföldről. Széköl Albi. 59. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 60. l. — Egyesületi élet és munkásság. 62. l.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt.